

UTASÍTÁS A SZENTMIKLÓSI UDVARBIRÓ RÉSZÉRE

(INSTRUCTIO.) EGREGIO MARTINO BAKAY PROVVISORI BONORUM SZENT-MIKLÓS
DIE 1 MARTII ANNO 1698 FACTA.

Jöllehet a tökéletes jámbor szolgának hivatala az, hogy minden irás és parancsolat kívül is, a mi böcsületes hivatalban állítják be, abban szorgalmatosan eljárjon és úgy viselje magát, hogy mind ura szolgálatjának, s mind maga böcsületének igazán meg is feleljen és noha nem kételkedünk, hogy Bakay Márton uram is udvarbiróságában és annak a jószágnak és jövedelmének gondviselésében és adminisztrációjában úgy nem viselné magát, mint az hü és tökéletes szolgákat illendő, nevelvén azzal urához való kötelességbeli igazságát s a maga böcsületét is.

Mindazonáltal mivel az jó rendtartás magával szokta hozni azt, hogy minden hivataloknak bizonyos rendi és regulái legyenek, a kiknek folyási szerint, kiki hivatalában lévén, hasznosan és megfeddhetetlenül alkalmaztassa magát, illendőnek itéltük, hogy Bakay Márton uramnak is, hivataljához képest illendő instrukciója is volna, kihez ő kegyelme alkalmaztatván dolgait: annyival jobban, hasznosabban és böcsületesebben szolgálhatna urának. De mivelhogy az időnek alkalmatlansága miatt semmi derekas instrukciója ő kegyelmének mostan nem volt, szükségesnek itéltük, hogy az ide alább megirt néhány egynehány punktumokat Instrukció helyett adjuk ő kegyelmének:

Mindeneknek előtte szükséges, hogy udvarbiró uram az Istent félje, magát ő kegyelme úgy viselje, hogy jó példájával és szelidségével, mind az szegény jobbágysággal szerettesse magát, s mind az külső szomszédságokkal, ura kára nélkül mindazonáltal.

Mivel ennek a jószágnak veszekedő nehéz határai vannak s potens nagy emberrel is nagy a dolog, s igen be is mentenek a munkácsi tisztviselők a határodba; a mennyire lehet, oltalmazza igen az határokat, hogy a mennyire immár a munkácsiak bementek a határba, annál beljebb ne menjenek, azért a mennyire lehet tilalmazza őket, hogy valamint nagyobb abusuban és praescriptióba ne menjen a határoknak hatalmasul való possessiója: úgy kell mindazonáltal ő kegyelmének alkalmaztatnia magát, hogy a miről ő maga erejével nem tehet, infor-

málja az urakat ő ngokat az olyan violentiákról és várjon tovább az ő ngok resolútiójától.

Mivel a jószágnak immár urbariuma vagyon, kívántatik, hogy bíró uram ne csak a neki adatott urbariumból megtudja és megkeresse az jószágnak állapotját és a jövedelmet, hanem szükségképpen kívántatik az is, hogy ő kegyelme gyakran személye szerint is meglátogassa és megtekintse és úgy megtanulja osztán, honnét, mikor és mi módon kellekik gróf ur ő nagysága jövedelmét egybegyűjteni.

Kívántatik az is, hogy a minemü ingó vagy ingatlan *marha*, Inventárium szerint adatik kezéhez udvarbíró urnak, hogy azt igazán beírja számadásaiban, és abból ha valamit erogál tartozik igaz számot is adni róla, mind szintén másféle urbariumba specifikált proventusokról. — Az erdők és hegyek, a kiket Szent-Miklóshoz birhatnak pacifice: mily karban legyenek, azt udvarbíró ur tudhatja. Ha azért oly makkos erdei vannak a jószágnak, hogy disznókat bőven hizlaltathatni rajtok, azt kívánja az ő kegyelme indusztriája, hogy efféle marhát mennél többet hizlaltathat a makkon, annyit hizlaltasson és az ott való szükségen kívül, a mit pénzzé tehet bennök, pénzzé tegyen, jó áron adja el, oly helyekre hajtván őket eladni, a hol jobb árat itél lenni, amaz szorgalmas gondviselés alatt, hogy husokat vagy kövérségüket, a mennyire lehet, meg ne ejtsék a kövér disznók; ilyen majorságot pedig mennél felesebbet és jobb fajokat tarthat, annyit és olyat tartson udvarbíró ur. A mikor pedig afféle marhák malaczoznak, azokon kívül a kiket mag-nak kell hagyni, a többi malaczoikat pénzzé, teheti udvarbíró ur, szaporitva azzal is az urak ő nagyságok pénzbeli jövedelmét és számot tart-ván azért mindezekre is.

A juhok és tehenek is hasznos jövedelmünk lehet, kiknek mind sajtjok, vajok, bőrjük, husok és a juhoknak gyapjuk is pénzen szoktak eladatni. Ha mik azért ezek körül is a majorság szaporítására és némely ott való szükségen kívül valók, szorgalmatoskodjék udvar-bíró ur, hogy azokból is haszonnal pénzt teremthessen az urak ő nagy-ságoknak, s a szerint a gyapját, vaját, sajtját a juhoknak, s a szerint a teheneknek is hasznát vegye. Ha mi még vágyon, azt is pénzzé tegye ő kegyelme, kivéven mindazonáltal belőle azt, a mi ezekből az ott valók szükségére mértékletesen elkel. Ha olykor a juhoknak vagy tehe-neknek mi bőrök esnék, abból is szerezhet pénzt ő kegyelme az urak számára.

Ha az hegyek és erdők arravalók, hogy őzeket és egyéb holmi efféle vadakat verhetnek a hegyekben, az szerint császár és fogoly-madarat is foghatnak, a mikor annak ideje vagyon, vadásztasson és madarásztasson udvarbíró ur; s adja el pénzen azokat is ő kegyelme,

kiket Kassára vagy Eperjesre felküldhet, mikor annak ideje vagyon és jó pénzen eladhatja, szaporitván azzal is az urak ő nagyságok jövedelmét. A szántásra és vetésre, hogy udvarbíró ur jó gondot viseljen, arra intés nem szükséges, az minthogy arra is, hogy ő kegyelme takarékosan minden majorságokat és veteményeket betakarítson, hites emberekkel számláltassa meg a csürökben avagy asztagokban való berakását a gabonának és egyéb majorsági vetéseknek, s a szerint a cséplések után azokkal is mérésse fel. Mert azt a jó gazdaság magával hozza; mennyi buza pedig, zab, árpa és holmi efféle majorság teremjen a jószágban, nem tudjuk, mindazonáltal udvarbíró ur szorgalmatossága leszen az is, hogy az ott való szükségesen kívül, ha mit ő kegyelme ezekben a majorságokban pénzzé tehet, azt semmi uton el ne mulasztja, kiváltképpen mikor a gabonának is ára vagyon.

A szőlők munkáltatására is nagy vigyázása legyen ő kegyelmének, hogy minden munkáját az ő idejében kellessen megadni és takarékosan, s a mennyire lehet, kár nélkül Szent-Miklósra vitetvén a borokat, azon legyen ő kegyelme, hogy tökéletes, hites ember vigyázzon mindenkor reájok, a ki töltögesse és tisztán tartsa a borokat, s ha lengyeleknek való leszen, módot is keressen benne, hogy eladhassa jó pénzen, s ha látja hasznát belőle az uraknak (kire szorgalmasan vigyázzon s fel is keresse annak útját) készpénzen is vegyen jó borokat s adja el jó pénzen a lengyeleknek, szaporitván azzal is az urak ő nagyságok jövedelmét. Meglássza azt is ő kegyelme, szorgalmasan, hogy a korcsmák is a jószágban meg ne fogyatkozzanak borbul.

Széna mennyi teremjen a jószágban, nem tudjuk, de ha mi a majorság eledeléből megmarad, abban is, ha itéli udvarbíró ur, hogy fogyatkozás nélkül lehet meg, tegye azt is pénzzé, ugy kívánván a jó szorgalmatos gondviselőnek hivatala és az urakhoz való hűsége.

Tyuk, lud, tikmony s holmi efféle apró majorságok minden majorban mennyire szaporodnak s mind egyébaránt a jószág adójából mennyire telik ki, azt udvarbíró uram tudhatja; de mivel az urak itt nem laknak, a mi a majorság conservatióján és az ott való szükségesen kívül leszen valami szükséges, hogy pénzzé tétesse azokat is mindenestül udvarbíró ur, hol pedig Zluha uram jószág, tyuk, lud, tikmony és hol efféle apró konyhára való jövedelmet pénzre fordította volna, maradjon abba és pénzül exigállja azt is, udvarbíró uram.

Ott való béreseket, majorosnékat, drabantokat és holmi afféle cselédet csak annyit tartson udvarbíró uram, a mennyivel beéri mind mind az majorság körül és mind az udvarokra való vigyázatra és a kik nélkül szintén el nem lehet ő kegyelme, megkimélvén az iránt is a költséget, kiknek conventiójuk szerint adja meg fizetésüket.

Az udvarházakra szorgalmatos gondja legyen udvarbíró urnak, hogy el ne pusztuljon, jó fődéllel tartván a házakat és a szerint a palánkat is, s kerteinek sövényét oltalmazza hiven, ha mi fogyatkozás olykor esnék, ottan mindjárt reformáltassa, kiváltkép a mit pénz nélkül a jószággal végbevitethet, arra igen vigyázzon ő kegyelme, hogy ott pénzt ne költsen, ha mindazáltal egyéb nem lehetne benne, hanem költséggel kellene valamit tatarozni, azt se mulassza el, eltávoztatván aziránt is a nagyobb kárt.

A felsővidékiek maradjanak csak abban most, a mint eddig voltak, szolgáljanak és adózzanak is a szerint, kiről informálni fogják urukat ő nagyságokat, s ha úgy fog ő nagyságoknak tetszeni, hogy pénzben végezzenek velök szolgálatjokról is, az ő nagyságuk jó tetszése leszen.

Ha mi készpénze leszen udvarbíró urnak, kit az urak számára kelletik beadni, jól meglássa azt is ő kegyelme, hogy szorgalmatos gondviselés alatt legyen az a pénz és ha vagy az uraknak adja vagy az ő nagyságaik parancsolatjából mások kezéhez vagy olykor bizonyos elmulthatatlan szükségre a helmecezi vagy varannói udvarbírónak ad valamennyit benne, elegendő quietantiát vegyen mindenkor azoktól, avagy attul, a kiknek vagy a kinek kezéhez adja a pénzt, a szerint ha mi egyebet is bort, gabonát, ludat, tyukot és holmi effélét a jószág jövedelméből akárkinek adminisztráljon is, quietantiát vegyen mindenkor attól is, kit maga számadására megtartson.

Történik néha az is, hogy az ur szolgálói találkoznak oda menni kik szabadosabban kívánják vala a gazdálkodást, a mint kívántatik. Ebben is azért udvarbíró ur szemes legyen és a mértékletes gazdálkodást ne is exidálja, sőt a mit az urak emberire és szolgálaira költ a jószág jövedelméből, ugyanott mindjárt feliratván rendszerint, mindazt, mit elkölt, quietáltassa magát azokkal róla, hogy jövőben evvel is ne aggraváltassék számadása, mindazonáltal, ha rendkívül költ és tékozlás képpen, bár quietáltassék is róla, de ő kegyelme számadása leszen.

Rendetlen birsággal ne terhelje udvarbíró uram a szegénységet, de ha mi oly vétkekért birságnolni kell őket is, törvény szerint cselekedjék inkább mint törvényen kívül, úgy is ha mi birság esik, a mi abból a tisztviselőnek jár, úgy mint harmadrésze vagy negyedrésze azt ad interim magának veheti udvarbíró uram, de a többit az urak számára megtartsa és szorgalmatosan számadásába is beadja.

Ha mi pörök pedig vagy violenciák történnek a jószágon vagy jobbágyok ellen, kiváltképpen a külső szomszédoktól, azon legyen udvarbíró uram, hogy az iránt az urak igazságát el ne mulassza, hanem mind protestációkkal s contradikciókkal, obviáljon az ilyen hatalmaskodóknak és törvénnyel is persekválja az ily violenseket, kiről mind-

azonáltal informálja az urakat ő nagyságokat voltaképen. Efféle törvényes dolgokban pedig konzultálja ő kegyelme Csernei Pál és Kigyossy István uraimékat is és egyéb törvénytudó jó akaróit is az uraknak.

Mire egyébiránt, ha udvarbíró ur negligentiája miatt mi kár esik a jószágban vagy annak határiban, ő kegyelmének fog tulajdonítani az a kár.

Szükséges, hogy ha a jószágnak bizonyos könyve nincsen, kibe a jószágban történt dolgokat beírják, csináltasson olyan könyvet is udvarbíró ur és ha mi oly dolgok történnek a jószágban vagy törvények szolgáltatása is, azokat szorgalmasan beírassa a könyvbe, a törvényeket pedig egész proceszszusával együtt, sőt a bírák nevei is az ily törvényes proceszszusokba beírassanak, kívántatik az is, specifikálván ipejét, napját, helyét, afféle törvényes per folyásának és az egyéb dolgoknak is, kiket azon könyvben szükséges leszen beírja.

Oda fel a bárányokról elfelejtettük volt emlékezni, jól meg kell látni, s a ki nem arra való közülök, a helyett mást kell bevetni e juhok közé és az olyan haszontalan juhokat a kos bárányokkal együtt pénzzé kell tenni, a szerint a dézsma bárányokat is, a ki nem arra való eladhatni, ha lesznek olyak.

Ezekre a fölül megirt dolgokra udvarbíró uramő kegyelme szorgalmasan vigyázzon és mindenkor jó számot is tartson, sőt mindezekon kívül, ha mit ő kegyelme ura javára, hasznára fölталálhat, minden uton felkeresse, és mindenekben az ő nagyságok javát promoveálja, jövedelmüket bűn nélkül szaporítsa, a károkat pedig eltávoztassa, azt kívánván az ő kegyelme urakhoz való igazsága, hűsége, hites kötelessége és maga becsülete, kit megcselekedvén ő kegyelme, úgy várhatja az uraknak is ő nagyságoknak hozzája való kegyelmességöket és gráciájokat, kibe ne is kételkedjék semmit is, a mint hogy elhitták miből hogy mennél jobban lehet, úgy fogja ő kegyelme magát alkalmaztatni.

A minémü asztagok vannak ottan, azokat tisztartó uram Nádasdy uram ő nagysága embereivel együtteleséptessé és azután számol, hat részre dividálja és excedálván a hatodik részt, ami attól megmarad, úgy mint az öt részt in duas rectas partes elosztván, úgy vegye aztán pro percepto mind a hatodik részt, mind pedig az öt résznek a felét, annak erogatiojáról is számot adjon.

A vámoknak és malmoknak proventusok is hasonlóképpen kívántatik, hogy dividálja tisztartó uram, Nádasdy uram ő nagysága embereivel együtt és úgy vagyon pro percepto.

A hg. *Eszterházy* család kismartoni levéltárából (Rep. 25. fasc. E. No. 325).

Közli: VIRÁGH ELEK.